

Az ECL nyelvvizsga szerepe a többnyelvűség motiválásában

Dr. Hány László

Pécsi Tudományegyetem Idegen Nyelvi Titkárság
MANYE konferencia, Győr, 2003. április 14-16.

Európa az integráció kiteljesedésének korszakát éli. Az EU 1995-ös utolsó bővítése után, amikor 3 ország: Svédország, Finnország és Ausztria lett az EU tagja, közel egy évtized elteltével hamarosan további 10 országgal bővül az Európai Unió és ezáltal a tagországok száma 25-re nő. A nyelvi-kommunikációs „csatornák” száma is bővül, hiszen az EU eddigi 11 hivatalos és munkanyelve 20-ra emelkedik. Ez a tény önmagában is a nyelvtudás egyre növekvő szerepét vetíti előre, mivel a kontinensen belüli mobilitás lehetőségei és esélyei az unión belüli országhatárok megszűnésével tovább növekednek. A nyelvtudás, főként *több* nyelv ismerete, kapukat nyit meg. A több nyelvet beszélő számára megnőnek a gyorsabb és eredményesebb karrierépítés, a külföldi tanulás és munkavállalás *esélyei*. A vállalatok, intézmények is szívesebben alkalmaznak több nyelvet beszélő munkatársakat, hiszen általuk gyorsabban és tágabbra nyílnak a kapuk az európai, sőt a világpiacra való bejutáshoz, illetve a nemzetközi kooperációhoz.

Egy 1995-ös vizsgálat, amelyet a Duisburgi Gerhard-Mercator Egyetem folytatott, mai szemmel nézve érdekes adatokat tár elénk: a felmérés idején az EU intézményekben, ill. az EU tagállamokban az írás- és a szóbeli kommunikáció nyelve döntően még a *francia* volt.

Nyelvek	EU intézmények		EU tagállamok		EU-n kívül	
	Szóban	Írásban	Szóban	Írásban	Szóban	Írásban
Francia	69	75	54	56	30	28
Angol	30	25	42	41	69	71
Német	1	<0.5	3	2	1	1
Egyebek	<0.5	<0.5	1	1	<0.5	<0.5

Mára ez az arány jelentősen megváltozott: az angol nyelvű dokumentumok az összes dokumentum több mint 60%-át teszik ki, a francia nyelvű anyagok részaránya mintegy 20%-ra esett vissza.

Egy a 90-es években készült felmérés átfogó, ugyanakkor több vonatkozásban is elgondolkodtató képet mutat a tagállamok polgárainak nyelvtudásáról és az 1990-1998 közötti változások tendenciájáról.

	Angol		Francia		Német		Spanyol	
	1990	1998	1990	1998	1990	1998	1990	1998
Ausztria	x	50	x	8	-	-	x	3
Belgium	32	41	32	38	18	14	3	3
Dánia	68	77	7	10	45	49	2	3
Finnország	x	49	x	3	x	13	x	1
Franciaország	26	32	-	-	9	9	12	11
Görögország	25	38	6	7	4	5	1	0
Hollandia	62	77	14	15	55	59	2	2
Írország	-	-	14	12	3	4	2	1
Luxemburg	37	45	86	86	88	77	4	4
Nagy-Britannia	-	-	16	14	6	5	2	2
Németország	34	41	8	11	-	-	1	3
Olaszország	18	27	16	19	3	3	2	4
Portugália	23	21	23	18	2	2	7	7
Spanyolország	10	17	9	8	1	1	-	-
Svédország	x	75	x	5	x	24	x	4
EU- átlag	23	31	11	12	7	8	5	4

Idegen nyelve(ke)t *legkevésbé* a spanyolok, az írek és a britek beszélnek. Az idegen nyelvek ismerete Luxemburgban a *legmagasabb*, de jelentős Svédországban, Hollandiában és Dániában is pl. az angolul tudók aránya.

Az angol nyelv térhódítása folyamatos, erről tanúskodnak az *Eurobarometer* által publikált 2001-es felmérések eredményei. Egyetlen adat ebből a felmérésből: a *nem* angol nyelvű EU tagállamokban a középiskolák 92%-ában tanulnak a diákok angolul, 33%-ában franciául, és csak 13%-ában németül.

Az angol nyelv folyamatos előretörése és dominanciája a nemzetközi kommunikációban az EU tagállamait arra ösztönözte, hogy lépéseket tegyenek nemzeti nyelvük védelmében, és hangsúlyozzák – az EU jogalkotóival egyetértésben – az *esélyegyenlőség* érvényesítésének fontosságát az európai nyelvpolitikában. Ezzel párhuzamosan az elmúlt évtizedekben EU dokumentumok egész sora jelent meg, amelyek megfogalmazzák Európa *nyelvi sokszínűségének* fontosságát, ami jelentősen hozzájárulhat az európai uniós tagállamok, sőt tágabban értelmezve az egész európai kontinens népeinek kölcsönös megértéséhez, együttműködésük kiszélesítéséhez, a kommunikáció erősödéséhez és ezáltal az előítéletek, a diszkrimináció visszaszorításához. E folyamatot jelentősen segítik az EU által finanszírozott *nyelvi programok*, továbbá az olyan rendezvények is, mint amilyen pl. a *Nyelvek európai éve* volt.

A *nyelvi sokszínűség* érvényesülése mellett, azzal szoros összefüggésben, számos EU dokumentum hangsúlyozza a *többnyelvűség* fontosságát, ami nem egyszerűen az anyanyelv mellett két vagy több idegen nyelv *izolált* ismeretét jelenti, hanem azt, hogy az elsajátított nyelvek az általuk közvetített kulturális tartalmak révén sokrétűen összetett *kommunikatív kompetenciává* „érnek” össze, ami

jelentősen *segít* a különféle élethelyzetekben a beszédpartnerrel folytatott eredményes és sikeres kommunikációban. E folyamatban felértékelődnek azok a készségek, amelyeket a nyelvtanuló az egyik nyelvben már megszerzett és képes felhasználni egy másik nyelven folytatott kommunikáció során. Ma már nem számít „bűnnek”, ha a nyelvvizsga rendszerek által sokszor mesterségesen meghúzott megfelelési szint *alatt*, de az adott élethelyzetben a szükséges kommunikációs feladatok ellátásához *megfelelő* nyelvi kompetenciával rendelkezik a többnyelvű beszélgető vagy éppen tárgyaló partner.

Az elmúlt évtizedben *két* olyan dokumentum jelent meg, amely alapvetően meghatározza az európai *nyelvoktatás, nyelvtanulás és nyelvtudásmérés* kereteit és egyúttal kijelöli azokat a fő irányokat, amelyekhez mind a kutatást, mind a fejlesztést, mind pedig a gyakorlatot igyekeznek a nyelvi képzés különböző területein dolgozó szakértők és gyakorló szakemberek igazítani.

A két dokumentum egyike a *Közös európai referenciakeret – nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés*, amelyben az Európa Tanács Közoktatási Bizottságának Élő Nyelvek Osztálya a címben jelzett területekre vonatkozóan fogalmazza meg átfogó és részletes ajánlásait.

A (nemcsak európai) szakértők közreműködésével kidolgozott anyag *ajánlásokat* (és *nem* kötelező direktívákat) fogalmaz meg az iskolai és az iskolán kívüli nyelvoktatáshoz, valamint a nyelvtudás méréséhez. Leírja a nyelvtudás *szintjeit*, az elsajátítandó *készségeket*, javaslatokat tesz nyelvi programok, tantervek kidolgozásához és ötletet ad a nyelvtanulóknak, milyen szempontok figyelembe vételével tervezzék és valósítsák meg egyéni nyelvtanulásukat.

A dokumentum célja, hogy ajánlásaival

- egységesítse a nyelvtanulás és a nyelvtudásmérés tartalmát és kereteit,
- motiválja az idegen nyelvek tanulását,
- elősegítse a hatékony nemzetközi kommunikációt, és ezáltal a nemzetközi mobilitást és a munkakapcsolatokat,
- javítsa az információkhoz való hozzáférést,
- támogassa az élethosszig tartó nyelvtanulást,
- szorgalmazza a kooperációt az egyes országok nyelvoktató intézményei között,
- hozzájáruljon a nyelvvizsgák egységesítéséhez és kölcsönös elismeréséhez,
- segítse a nyelvtanítási-nyelvtanulási folyamatok összehangolását.

Az *Egységes európai referenciakeretben* megfogalmazott ajánlások megvalósításával elérendő cél a nyelvtanulók gazdag, integrált *plurikulturális kompetenciájának* kialakítása, aminek egyik fontos komponense a *többnyelvűségi kompetencia*.

A másik fontos dokumentum az *Európai nyelvi portfólió* (Európai nyelvtanulási napló), amely svájci kezdeményezésre (Rüschlikon, 1991) került kidolgozásra és készült el több európai nyelven, többek között magyarul is (az OKSZI gondozásában, Darabos Zsuzsánna és az általa koordinált munkacsoport tevékenységének eredményeként).

Az *Európai nyelvi portfólió* alapvető célja, hogy a *többnyelvűségre*, a kölcsönös kulturális közeledésre és megértésre ösztönözze Európa polgárait, szorgalmazza az élethosszig tartó nyelvtanulást, a nyelvtanulás tudatos megtervezését és folyamatos végzését, az elért nyelvtudás értékelését, dokumentálását, továbbá hogy elősegítse az oktatási rendszereken belüli és közötti átjárhatóságot, illetve ezáltal a nemzetközi mobilitást.

A portfólió három korosztályra került kidolgozásra (kisiskoláskor, serdülőkor, felnőttkor), korosztályonként egységesen 3 részből áll (nyelvi útlevel – nyelvi életrajz – dosszié) és bevezetése, elterjesztése jelentős szerepet kap a *nyelvtanulás* és a *többszínűség* egységes európai motiválásában.

A fenti dokumentumokkal összhangban alakította ki és végzi tevékenységét az ECL Konzorcium (*European Consortium for the Certificate of Attainment in Modern Languages*), amely neves európai egyetemek és szakértők közreműködésével, az Európai Bizottság folyamatos anyagi támogatásával (ERASMUS, LINGUA) a 80-as évek során *dolgozta ki*, majd a 90-es évek elején *publikálta* és kezdte el megvalósítani koncepcióját, amelynek középpontjában egy *egységes*, az EU hivatalos nyelveire kifejlesztett *nyelvoktatási és nyelvtudás-mérési* program áll.

A konzorcium célja, hogy az EU harmonizálási törekvéseivel, valamint a fent ismertetett dokumentumokkal összhangban

- standardizált nyelvtanfolyami rendszer kidolgozásával és elterjesztésével támogassa és szorgalmazza az európai országok nyelvének (különösen az EU kevésbé elterjedt és oktatott nyelveinek) iskolai és iskolán kívüli kölcsönös oktatását, és motiválja az európai polgárok *többszínűsége* törekvését,
- az EU tagállamok és a tagjelölt országok nyelvére kidolgozott standardizált tesztrendszernek, az *ECL nyelvvizsgának*, a segítségével *egységes, megbízható és érvényes* nemzetközi mércét biztosítson a megszerzett nyelvtudás méréséhez,
- az EU harmonizálási törekvéseivel összhangban biztosítsa az ECL nyelvvizsga révén mind a vizsgázó, mind a felhasználó számára az egyes nyelvekből elért *vizsgaeredmények*, ill. a megszerzett *vizsgabizonyítványok* honosítási eljárás nélküli nemzetközi *összehasonlíthatóságát*.

A Pécsi Tudományegyetem Idegen Nyelvi Titkársága, amely 1999-ben a tagok megbízásából a London Egyetem Vizsgaközpontjától átvette az ECL Konzorcium nemzetközi központjának irányítását, egy az elmúlt év novemberében befejeződött *3 éves LINGUA-D projekt* keretében („*Egyenlő jogokat az EU kevésbé elterjedt és oktatott nyelveinek*”) tovább folytatta az ECL konzorcium nyelvoktató-nyelvtudásmérési programjának fejlesztését, és jelentős lépéseket tett annak érdekében, hogy az ECL standardokat kiterjessze az EU tagállamok és a tagjelölt országok nyelveire. A projekt kidolgozóinak az volt a célja, hogy

- az EU kevésbé elterjedt és oktatott nyelveit képviselő *svéd, finn, dán, portugál*, valamint *francia* egyetemekkel együttműködve, *nyelvoktató és nyelvvizsgahely-hálózatot* épüljön ki egymás nyelveinek kölcsönös oktatására, továbbá hogy megtörténjen az EU nyelvekből megszerzett nyelvtudás méréséhez az elmúlt években az *angolra, a németre, a görögre, a spanyolra az olaszra* és a *magyarra* már kifejlesztett ECL nyelvvizsga standardoknak a fenti nyelvekre való kiterjesztése
- az EU egységesítési törekvéseivel, valamint a nemzeti nyelvi identitás megőrzésének elvével összhangban a fenti nyelvekből kölcsönösen indítandó átfogó nyelvtanfolyami rendszerhez az adott nyelvet képviselő egyetem *moduláris nyelvoktatási programot*, *felkészítő nyelvi tananyagot*, valamint a kifejlesztett standardok alapján ECL *nyelvvizsga-teszteket* dolgozzon ki és a többi közreműködő intézmény rendelkezésére bocsássa
- a *nyelvi esélyegyenlőség* elérése érdekében az EU kevésbé elterjedt nyelveiből a tanulási lehetőségek valamennyi országban bővüljenek, hogy Európa valamennyi polgára saját anyanyelvén azonos eséllyel jusson hozzá a kulturális és gazdasági lehetőségekhez

- standardizált ECL nyelvoktató és nyelvvizsgarendszer segítségével megvalósuljon a *többszínűsítésre* törekvés ösztönzése a nyelvtanulók körében.

Az Európa Tanács ajánlásai között szerepel az az egyre gyakrabban hangoztatott és idézett *elvárá*s, hogy az európai polgárok anyanyelvük mellett *legalább két* idegen nyelven tudjanak kommunikálni. Ennek az ajánlásnak a megvalósulásától még messze tart az európai gyakorlat, ezért az ECL konzorcium a maga eszközeivel átfogó, egyre terebélyesedő európai *hálózatán* keresztül az egyes nyelveket képviselő autentikus intézmények segítségével folyamatosan ösztönzi, motiválja az európai tanulmányi, turisztikai, üzleti-vállalkozási és számos más célból egyre erősödő mobilitás *kommunikációs* feltételeinek megteremtése érdekében a *többszínűsítésre* törekvést, illetve annak minél szélesebb körben történő megvalósulását, ehhez

- az EU tagállamok és a tagjelölt országok nyelveiből egységes elvek és szempontok alapján kidolgozott *moduláris kurzusrendszert* és *–programot* bocsát a nyelvoktató intézmények és a nyelvtanulók rendelkezésére nemzetközileg hozzáférhető nyelvi tananyagok ajánlásával,
- a többszínűsítéshez az EU tagállamok, ill. a tagjelölt országok nyelveiből *egységes* elvek és szempontok alapján nemzetközi kooperációban kifejlesztett és működtetett *ECL nyelvvizsgálóval* járul hozzá, amely az egyes nyelvekből *azonos* követelmények alapján teszteli a nyelvtudást és ösztönzi több nyelv (párhuzamos) tanulását, illetve az elért nyelvtudás dokumentálását
- a kevésbé oktatott és elterjedt európai nyelveknek az ECL rendszerbe történő integrálásával hozzájárul és példát mutat egy *diszkrimináció mentes*, az európai nyelveket *egyenrangúnak* tekintő nyelvpolitika megvalósulásához,
- a nyelvtudást valamennyi vizsganyelvből *egységes elvek és kritériumok* alapján tesztelő *ECL nyelvvizsga* révén honosítási eljárás *nélkül* biztosítja a különböző európai nyelvekből megszerzett ECL nyelvvizsga bizonyítványok *összehasonlíthatóságát* és *egyenértékűségét*,
- a konzorciumi tagok elkötelezték magukat, hogy szorgalmazzák saját országukban egymás nyelveinek oktatását, ezáltal is segítve a többszínűsítés minél szélesebb körben történő megvalósulását,
- pozitív nyelvtanulási filozófiájával erősíti a *Közös európai referenciakeretben* és az *Európai nyelvi portfólióban* egyaránt megfogalmazott új felfogást, miszerint el kell ismerni az egyes nyelvekből a különböző készségekben különféle szinteken már elért és dokumentált nyelvtudást (bizonyítványok, igazolások, tanúsítványok) és ezáltal is motiválni kell a nyelvtudás élethosszig tartó továbbfejlesztésének igényét.

Irodalom:

1. *Bárdos Jenő*: az idegen nyelvi mérés és értékelés elmélete és gyakorlata. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002
2. *Darabos Zsuzsanna*: Kalauz az Európai nyelvtanulási naplóhoz. Nodus Kiadó, Veszprém, 2001
3. *Közös európai referenciakeret* Nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés. Pedagógustovábbképzési Módszertani és Információs Központ Kht. 2002